

Linæa Sogn i gamle Dage.

Ved EDV. EGEBERG.

(Fortsat).

IV. Bohavet.

Hvad indeholdt Bondehjemmet af Bohave i Tidsrummet, her er Tale om?

Der nævnes Borde af Ask, Eg og Fyr, dels med aaben, dels med lukket Fod, og Udtræksborde med drejede Pæle — Borde af en ganske anden Slags end de, vi nu ser i moderne Bondehjem.

Der er Tale om Foldbænke af Eg og Bøg (vel saglens Slagbænke til at gemme Sengeklæder i og til Natteleje) med eller uden Hynder eller „Bænkedyner“.

Der er Stole af Bøg, Lænestole af samme Slags Træ, Kringstole (formodentlig Stole med Ryglæn og Arme), Spindestole, i det hele taget Møbler af et meget tungere Snit end de lette Tingester, vi nu nedlader os paa.

Der findes Sengesteder med og uden Himmel, Hoel-senge (?), Kurvesenge (til Børn, vistnok flettede af Halm og Vidjer).

Der var Kister med Laas og uden Laas, Kister med Jærnbeslag, Hængeskabe og Skrin, alt af Eg, Kande-bænke (Tallerkenrækker), Tabletter (trekantede Hængehylder). Kister, Skabe og Skrin fra den Tid kan man endnu træffe hist og her, nu oversmurt

med et tykt Lag blaa eller grøn Farve og paamaalet Bogstaver og Aarstal i Rødt, og som oftest hensatte paa afsides Steder som gammelt Skrammel, man nærmest skammer sig ved at have i Huset, og et Bytte for omstrefjende Opkøbere.

Der er Oltønder af alle Størrelser, hele, halve, fjerdedings — Standtønder (til Mel f. Eks.), Flødebøtter, Kar, Ballier, Dejgtrug, Sikar, Drøsseltrug¹⁾ og alt det mindre Bohave, der gik i Hænderne til daglig: Solde, Løbe, Kærner, Træfæde, Træpotter, Pibe-stobe (Ølkander med Piber, som man drak af) og almindelige Stobe, Potte- og Pæglemaal, Tragter, Lygter, Kværne, Rokke, Hasper o. s. v. o. s. v.

Man træffer Sølv-, Messing-, Kobber-, Tin- og Blikgenstande. Og „Jærnfang“, hvortil henregnes alt Husgeraad af Jærn, Værktøj m. m. Og der er ogsaa en Del Glas-, Ler- og Stentøj i Bøndens Bo paa de Tider.

Blandt de Ting, som kun sjældent forekommer, kan nævnes Jærnkakkelovne. Vel kun i velstaaende Gaardhjem. Saaledes hos Hans Jakob Bæhr i Haarup 1752. Dog ogsaa hos Skovfoged Christen Hansen i Linæa 1753. Sjældnere er ogsaa, hvad der vedrører Thedrikning: Thedaaser, Theborde, Thebrædt, Potter, Kopper, Flasker. The synes at have været kendt kun i velstaaende Hjem.

Bordduge og Linned har ogsaa været en ret sjælden Vare.²⁾ Ligeledes Fyrbækkener, Uhre, Spejle, Vinglas, Brædtspil, Bøger og Billeder.

¹⁾ Et fladt Trug til at kaste Kornet i Vejret med (ved Rensning?).

²⁾ Det maa betragtes som noget ganske enestaaende, at der i forn. Skovfoged Chr. Hansens Bo findes 3 Par Hørgarns Lagen, 7 Par Blaargarns do., 6 Par Pudevaar, 9 Duge,

Uhre har jeg fundet kun et Par Steder, Spejle lidt oftere, Brædtspil kun i Silkeborg Mølle og hos Hans Jacob Bæhr i Haarup.

En Ting savnes sjældent i Boerne: Brændevinstøjet (Kedel, Pibe og Hat). Det forbødes og efterstræbtes aller og aller. Men det findes desuagtet allevegne. Og det viser bl. a. hvor almindelig Brændevinen var. (Vil blive omtalt senere).

Bøger nævnes 1731 hos „afgangne“ Christen Andersen i Skjellerup. Det er „Dend nye Bibel 1 Nye Psalmebog og 5 andre Bøger“. Hos Gaardmand Jens Sørensen i Møllerup findes „1 Kirkesalmebog og 1 liiden Bonnebog“. Hos en Kone i Linaa, Anne Nielsen, var dog 1731 „17 Stykker adskillige gammel Bøger“. Men hun synes ogsaa at have været vel udstyret i flere andre Retninger (2 Sengebaand, hvide, graa, blaa og brune Strømper, Handsker, Oddermuffe, Kniplinger o. s. v.). Hos Rytterbonden Rasmus Nielsen i Haarup findes „det nye Testament, Dend aandelig beedendes Kiæde og 1 Kierche Salmebog“. Husmand Jens Høgh i Haarup ejer „Doctor Philippi Nicolai historiske Beskrivelse om det ævige Livs Gandske Hemmelighed“, og hos Husmand Christopher Nielsen i Møllerup findes 1750 en Salmebog og seks andre Bøger.

Er det smaat med Bøger paa Hylderne, saa er der endnu mindre af Billeder paa Væggene. Hos fornævnte Rasmus Nielsen, Haarup hang der 9 Billeder paa Væggene. Det er vist noget ret uhørt i de Tider. Kun et Par Steder til har jeg truffet disse

6 Haandklæder, 39(!) Servietter, 14 Gardiner, 4 Kapper. Der maa have været en ualmindelig dygtig Kone i det Hus.

Vægprydelser. Anders Christensen i Skjellerup kan (1725) opvise „2 Skilderier i Ramme“, og hos den rige Laurids Nielsen i Møllerup, hvis Bo senere vil blive omtalt, findes kun „4 Skilderier i sorte Rammer“.

Vaa ben træffer man kun meget sjældent paa. Hos Laurids Nielsen i Møllerup findes „1 gammel Flint og 1 Kaarde og 1 Pallask“ og hos Christen Andersen i Skjellerup 1731 „1 Bøsse og en gamel Kaare“ og hos Rasmus Høgh i Haarup 1752 „en gamel Bøsse“.

At Bøsserne var sjældne og gamle — maaske de har hængt ubrugte paa Bjælken i flere Slægtled — er forstaaeligt. Bøsserne maatte ikke bruges paa stort andet end Ulvene. Al anden Jagt var jo i Linaa Sogn Kronens.

Papir har jeg truffet kun et Sted: i det jærnbundne Egeskrin hos Rasmus Nielsen i Haarup. Og maaske det slet ikke har været Skrivepapir, men f. Eks. Skøder, Obligationer o. lign. Pen og Blæk nævnes aldrig.

Natskrin havde man kun paa Silkeborg Mølle; men denne synes at have været beboet af Folk „udenfor Bondestanden“, og dens Indbo vil derfor ikke kunne omtales her, hvor vi har med Bondehjemmene at gøre.

Den Luksus at have en Ligkiste staaende i Beredskab hører vel til de allerstørste Sjældenheder og træffes da ogsaa kun to Steder: det ene er det overmaade vel forsynede Hus: Chr. Baggers i Linaa, som tidligere er omtalt. Det andet hos Brovagt Thomas Sørensen Resenbro 1739.

Af Skifteprotokollernes Lister over Indboet i „Stervboerne“ (Dødsboerne) hidsætter jeg nogle Prøver.

Boet er altid ordnet gruppevis i Sølv, Tin, Kobber, Messing, Jærnfang, Trævarer o. s. v.

I ovennævnte Rasmus Nielsens Bo fra 1740, som synes at have været middelstort, findes:

Sølv: 1 Beger med Indskrift L. J. C. — B. P. D. 1701. 4 Sølskeer med Nafn Clemen Poulsen, Maren Hoffman (Præsten i Linaa og Hustru¹). 1 do. med trind skaft (P. O. B. — I. N. D. F.). 1 do. Nafn: Frøchen Birgitte Holch G. S. H. D. 1685. 1 liden gl. Beger med Nafn P. J. S. M. — K. J. D. 1693. Dette Hjem har været særlig godt forsynet med Sølvsager. — Tin: 2 Fade. 4 Talerkenes. 1 Par Sirchen²). 2 gl. Fade. 2 Tallerkenes. — Kobber: en Brøger Kedel. — Messing: 1 liden Kedel. 1 større gl. do. 1 liden Bechen. 2 Rifjern. 2 Lystesager paa (af) en Modell. 1 gl. do. 1 Malmpande. — Jærnfang: 2 Gryder. 2 Boløxer. Skorstenslencher. Ildskouel, Klemme og Rist. 2 Hand Øxer. 4 Naure. 1 Syl Øxe³). 2 Bundknifer⁴). 1 Skierknif⁵). 2 Fyrfade. 1 Lys Sax. 1 Strygejern. 1 Madskee. 1 Madgaffel. 2 Bon Sauge⁶). 3 Høelec. 1 Winkel. 1 Rie⁷). 1 Gravspade. Hammer og Tang. 3 Huggejern. 3 Spegerboer. 2 Butellier⁸). 1 liden Kanted Flaske. 1 liden Studz Glas⁹). 1 liden broget Flaske til en pæl. 1 Steenkruis. — I dend Inderste Stue: 1 liiden Egebord aaben med Skuf under. 1 Anstrøgen Egekist med Laas for og Naven R. N. S. H. — M. L. D. L. (Rasm. Nielsen, Haarup og Maren Laursdatter, Linaa el. Laven) I Kisten fandtes en Del af den afdøde Mands Gangklæder, som han, mens han var svag gav til sine 2de smaa Sønner. 1 Par Karer (Karter). 1 sort Speil. 1 Spand. 1 Strip. 1 Ballie. 1 Røed Egekiste med Laas for og Navne M. L. D. L. 1732. Deri fandtes ej andet end Enchens Gangklæder. Et lidet

¹) Formodentlig en Bryllups- eller Faddergave.

²)? [Forf. ved ikke, hvad Sirchen betyder].

³) Til at hugge en Not i Tømmer med.

⁴) Baandknive.

⁵) Hakkelsekniv.

⁶) Baandsave.

⁷) Rive?

⁸) Flasker.

⁹) Drikkeglas.

Jernbundet Eegeskrin med Laas for, hvori noget Papir. 2 mindre do. 1 Kistbenk. 1 røed anstrøgen Stolp Seng af Eeg med Himmel over, gl. Dags Arbeid. I Himmelsengen var Sengklæder: 2 Underdyner. 1 Overdyne. 2 Hovedpuder (alt Olmerdug og Bolster). Dech (Tæppe) over Sengen af Dantzig tøy og 4 Stk. Omhæng og 1 Kappe. Noch 1 Eege Stolp Seng med Fyhr (Fyr) Himmel over. Her af Sengklæder 1 Under- og 1 Overdyne, 1 Hovedpude, gul Omheng af hjemmegiort Tøy. I denne stue er opsat omkring i stuen 9 smaae Billedstøcker. — I dend Yderste Stue: I Pigernes Seng 2 Dyner og 1 Puder. I Karlenes Seng (En Eege stolp Seng uden Himmel). 2 ulden Underdyner. 1 Overdyne (Olmerdug). 2 Vadmels Puder. 3 gl. Stkr. omkring for samme og 1 Kappe. (Karle og Piger har altsaa ligget i samme Stue. Karlenes Seng har været bedst udstyret). 1 Eegebord (aaben Foed). 1 gl. Kand. Bench med Skab under. 1 lille Fyhr Skab. 1 liden Eegeskrin. 1 Eegebench. 3 høye Bøgestoele. 1 mindre do. 2 gl. do. 6 Trætalerkener. — I et lidet Kammer: 1 Bøge Salttrug. 1 gl. Eege Kiste. 1 Øltønde. 1 Half-Tønde. 1 fierrild (Fjerding. 1 Flødebøtte. 2 Brændevins Bempler (Trædunke). 1 Sildfjerrild. 1 Gryn Kub (Kube flettet af Halm og Vidjer). 2 Løbe (en flettet Beholder af Halm og Vidjer. Som en Bikube). 1 Roch (Spinderok). — I Brøgerset: 3 Kar. 3 Tønder. 1 Drøsseltrug. 2 Solde. 1 Handquern. — Lindklæder: 2 Par fine Hørgarns Lagener. 1 Pudevaarsyet for Enderne. 3 Hørgarnslagener. 1 Par do. Pudevaars. 3 Par nye Blaargarns Lagener. 1 Hørgarns Borddug. 3 Hørgarns Skjorter. 2 Blaargarns do. 5 Hørgarns Halsklæder. 1 Dreiels Haandklæde. 1 Halskrave af Kramlerret. 1 do. Halsklud. 9 Al. Særchetøy. 3 Secher (Sække). 2 syet Stoel Hønder. — De foran omtalte Bøger. — Reede Penge Courant — 24 Rdlr. — Det hele Bo er vurderet til kun 165 Rdl. Og naar Udgifterne ved Skiftet er fradraget, bliver der til Rest kun 88 Rdl., hvorefter Enken faar den ene Halvpart, de smaa Sønner den anden.

Et Bo af omtrent samme Størrelse er Hans Jacob Bæhrs af Haarup fra 1752, opgjort ved hans Kones Død.

Her findes:

Sølv: 2 Sølvbeger. 7 Skeer. 1 Sølvlaaget brun Krus med Specie Medallie i Laaget (1632). — Kaaber (Kobber): 1 Kiedel i gruen paa 3 Fierding Rum. 2 Kedler til. 1 fortinnet Potte. 1 Fyrbekken. 1 gl. The Kiedel. — Malm: 1 Morter. — Messing: 2 Kedler. 1 Tobaks Fyrfad (at tage Gløder af til Piberne). 1 Fad at sætte paa Een Kachelofen. 1 Lysestage. — Thin: 5 Flade Fade. 1 stoer do. 2 Suppefade. 1 Dosin Tallerkener. 1 Saltkar. 2 Lysestage. 1 Pottemaal. — Jernfang: 1 Jernvindofen Kachelofn (6 Rdl.). 1 mindre do. 1 Jern Bielegger. 2 Gryder m. m. — Steen og Glas Tøy: 1 Thepotte. 1 Hollands Krus med Tinlaag. 2 Spølkum (Kopper uden Hank). 1 Par Thekopper. 2 Viinglas. 4 Ølglas. 2 Speile. — Sengetøj: 4 Sengs Klæder. — Lintøj: 1 Par Hørgarns og 6 Par Blaargarns Lagener. 3 Dreilsduge i Bygkornsmønster. 2 Dreils Servietter. — Trævahre: 4 Eegeborde. 15 Stoele. 2 Lænestoele. 1 brun anstrøgen Chevedon (Gueridon = Stuntjener). 1 gl. Bredt Spil med Bricker complet. 1 Eege Bench. 1 Fyr Bench. 1 gl. Panel Kiste af Eeg. 1 gl. Bøge Pibstob (at drikke Øl af). 1 do. af Ennebærtræ. 1 gl. Pannel Skab af Eeg med 5 loger. 6 Sie Bøtter. 2 Træskaal og 3 Stripper. 1 Kiern (Kærne). 1 Flødbøtte. 1 rød Hengeskab af Eeg. 1 do. Paneel. 2 heel Øltønder. 2 Kar paa 2 Tdr. 2 Anckere. 1 Tapkar¹⁾. 1 Saae (?) med Øre. 3 Bøge Standfierdinger. — Boet er taxeret til 164 Rdl. — En Del Genstande i Fortegnelsen findes ikke i andre Boer, og de peger — som forskellige andre Ting ved Bæhr-Slægten — hen paa en Familie noget udenfor Bondestanden, og vel ogsaa mod dens nærmere Berøring med Silkeborg Slots Beboere.

Et usædvanlig rigt Bo har vi i Lauritz Nielsens fra Møllerup i 1738. Det er det mest velforsynede af de mange, jeg, baade for Linaa Sogns og mange andre Sognes Vedkommende, har eftergaaet. L. N. er Selvejer, og forskellige Ting, som

¹⁾ Bryggekar.

senere vil blive berørt, tyder paa, at han har været en rig Mand. Boet er allerede opgjort i en Kontrakt mellem ham, Kone og Søn, Henrik Laursen, i 1725. Magister Clemen Poulsen i Linaa er Vitterlighedsvidne, og det løber op til den svimlende Sum 460 Rdlr. 4 Mk.

De Reede penge er $9\frac{1}{2}$ Specie Rixdler à $6\frac{1}{2}$ Mk. (10 Rdl. 1 Mk. 12 Sk.), 10 Stk. 8 Marches Daler à $7\frac{1}{2}$ Mk. (2 Rdl. 3 Mk. » Sk.). 61 Stkr. Croner à 4 Mk. 4 Sk. (43 Rdl. 1 Mk. 4 Sk.). 2 halfve do. (4 Mk. 4 Sk.). Courandt 25 Rdl. 1 Mk. 5 Sk. — Sølf: 1 Bouchled (buklet) Sølf Beger med Bogstaver R. J. S. M. og M. N. D. Aarstal 1695 vog¹) $11\frac{1}{2}$ Lod (5 Rdl. 4 Mk. 8 Sk.). 1 lidet do. med 3 Knopper (Maal) Indvendig forgyldt, vog $4\frac{1}{2}$ Lod (2 Rdl. » Mk. 12 Sk.). 1 liidet Sølf Begger uden Knapper med N. P. S. og M. N. D. vog $2\frac{3}{4}$ Lod (1 Rdl. 2 Mk. 4 Sk.). 1 forgyldt gameldags 3 kanted Saltkar vog 12 Lod (6 Rdl. » Mk. » Sk.). 1 liden drefven Saltskaal N. D. K. vog $4\frac{1}{4}$ Lod. 1 mindre do. A. C. J. D. 1686 vog $2\frac{1}{4}$ Lod (5 Rdl. 5 Mk. 4 Sk.). 4 Slette (ugraverede) Sølf Skeede med P. N. M. J. 1695 vog $11\frac{3}{4}$ Loed (5 Rdl. 5 Mk. 4 Sk.). 1 slet (glat) do. L. N. S. K. H. D. 1695 $2\frac{1}{2}$ Loed (1 Rdl. 2 Mk. 12 Sk.). 3 gammel Dags do. med Knupper paa Skafterne N. M. S. O. N. D. 10 Lod (5 Rdl.). 2 Stk. do. Ungeferlig af samme Sort N. M. C. M. D. $5\frac{3}{4}$ Lod (2 Rdl. 5 Mk. 4 Sk.). — Tin: 3 Fade J. K. S. — K. C. D. F. 1688. 6 gammel umage do. 6 Hamrede Talerkener. 5 gamel ubruelig do. 1 Flask med Skruer. 1 Skaal og $\frac{1}{2}$ Pot (Maal). 1 Pot (Maal). — Messing: 4 Lysestager. 1 Fyrfad. 2 Bekken. 1 gl. Sengebekken. 1 Kedel paa 4 Kander (8 Potter). 2 smaa do. — Kaaber: 5 Brøgedeler (tilsammen 50 Rdl.). 4 Børstekedeler (Bøste = Skinke. B.-K. = at lægge Flæsk i). 1 Trag. 1 Dørslag. — Malm: 1 Fier Lispunds Vegt. 2 Morter med Støder. 1 Strygejern med Bolt. 1 Malm Pande. — Blick: 1 Rifve iern. 2 Lysforme. 1 Løgt (Lygte). — Jernfang: 2 Jerngryder. 1 Nye Kachelovn (7 Rdl.). 2 Høleer (2 Rdl. » Mk. 8 Sk.). 1 Trefoed. 2 Skierknive med Kiste. 1 Hegle. 2 Øxer. 1 gl. Bredøxe. 1 Boug Saug. 1 Baand Knif. 1 gl. ubrugelig Tømmer Saug hvori

¹) vejede.

Laurs Nielsen tilkom den halve Deel. 1 Lund Naufr (Naver). 1 Speger Boer. 1 gl. Fyr Bøsse (?). 1 Stoer Naufr. 1 Hug-iern. 1 gammel Flint. 1 Kaarde. 3 Skorstens Lencker. 1 Pallas. 1 Ildskoul. 1 Ildtange. 1 Røst (Rist). 1 Liden Staalstang. 1 Bradspid. 2 Langjern. 3 Skiere til en Ploug. 1 Grimskafft (Lænke til en Grime). 1 Feder Laas med Lencke. 1 Grafspade. 1 Tørfve Spade. — Sengetøj: 5 Sengs Klæder. Sengedækker. Omhæng Kapper. Benchedyner (Hynder). Brogede Leder Benchedyner. 2 gl. Guldleder Hynder (vist Gyldenlæder). — Lintøj: 1 Dreilsdug (5 Al lang) 1 do. med Gaaes Øjne (Broderi?). 1 Par Hørgarns Lagen. 3 Par Blaargarns do. (Lintøj har det dog ikke været særlig flot med). — Trævahre: Egekister i Mængde (hele og halve). Ege- og Eskeborde med drejede Piller og Skuffer med Laase. Kandbenche (Tallerkenrækker). Store Skabe med endeel Rummer udi. 3 Eegesenge med Himmel over. 2 Senge uden Himmel. Mange Stobe. 2 Brøgkar til 6 Tdr. 1 lidet do. 2 Ballier. 1 Brendevins Tønde. Flere Halftønder. Øltragt. Kværn. Bagtrug. Salttrug. 4 Staukar. 4 Piibe Stoebe. 1 Trælegen (Træ-Bimpel). Ballier. Stripper. Ostekopper. Brændevins Beempel. 1 vendred (flettet) Kurv. Træskaaler. Puster. 2 Ost-Hecte (Hylde?). 30 Stkr. Egefjæl. 4 Skilderier med sorte Rammer. — Glas og Steentøj: 4 Boutellier. 2 smaa Brendevins Glas. 1 Steenkrus med Tinlaag.

Foran nævnle Skovfoged Christian Hansens Bo i Linaa (fra 1753) kan formentlig anføres som et velforsynet jordløst Husmandshjem.

Deri nævnes:

Sølv: 5 Skeer. — Kobber: 3 Bryggerkedel. — Malm: 1 Par Lysestager. 1 Morter med Støder. — Tin: 3 Fade. 1 Par Lysestager. 1 Potageske. 2 Thepotter. — Messing: 2 Kedler. 1 Fyrbækken. 1 Rivejern. 1 Lysestage. — Jernfang: 1 Kakkellovn. 4 Gryder foruden det alm. — Træfang og dertil 1 Stue Uhrverk med Fotteral. 1 Speil. 2 Perremie¹⁾. 13 Stole. 2 Spinderokke. 1 Puster. 1 Rulle. 1 Liigkiste af Fuhr (Fyr).

¹⁾? [Forf. ved ikke, hvad Perremie er].

Skovfogeden har været særdeles vel beslaaet med Sengeklæder. Ganske vist var der, som senere vil ses, mange Børn i Huset, men Forsyningen maa dog kaldes overdaadig. I Dagligstuen findes: en Himmelseng af Fyr med 6 (!) Dyner. 8 (!) Puder og Omhæng og Kapper. Dernæst er i den anden Stue en Alkaabe- (Alkove) Seng med 3 Dyner, 4 Puder. Omhæng og Kappe. Dertil een Fur- (Fyr) Slaug Seng med 2 Dyner og 3 Puder. — Endelig er der i Børnenes Kammer: 1 Half fur Sengested, derudi 2 Dyner og 2 Hovedpuder og Drengenes Seng, 1 Halv Bøgesengested, derudi 2 Dyner og 1 Pude.

I et Husmandshjem med Jord til — Lysbrohus — i Lysbro Skov nordvest for Silkeborg, ser Boet saaledes ud. Tidens Pris paa de forskellige Ting vedføjes:

»1 liden Fyr Bord med oeben foed (2 Mk.). 1 gl. do. (1 Mk. 8 Sk.). 1 Jern Bebunden Eegeskrin med Los (7 Rdl.). 1 mindre do. uden Beslag med Los for (3 Mk.). Noch et mindre do. uden Los (1 Mk. 8 Sk.). 2 Høiryget Bøgestole (2 Mk.). 1 Bøge Lehnstoel (1 Mk.). 1 liden gl. do. (4 Sk.). 1 høi Bøgeskab uden Los (3 Mk.). 1 Halfskab af Fyr med Los for (2 Mk. 8 Sk.). 1 liden do. af Eeg uden Los (1 Mk. 8 Sk.). 1 Bøgehylde med list for (8 Sk.). 8 Melk Kar (1 Mk. 8 Sk.). 1 liden Bøgebenk (4 Sk.). 2de Stripper (6 Sk.). 1 liden Træ kande (4 Sk.). 1 gl. Kieren (8 Sk.). 1 flød Bøtte (8 Sk.). 1 Melk hylde af Bøg (8 Sk.). 1 gl. Eegekar til 3 Fierrild (1 Mk. 4 Sk.). 1 do. af Bøg med log til (12 Sk.). 1 gl. do. uden log (4 Sk.). 1 Ege halftønde til Øl (1 Mk.). 2 gl. Balle Kar af eg (8 Sk.). 2 gl. fierrild (4 Sk.). 1 Bøge otting med log til (4 Sk.). 1 Salttrug af Bøg (1 Mk.). 1 Deientrug af Bøg (1 Mk.). 1 Drøfftetrug¹⁾ (3 Sk.). 1 Selde²⁾ (12 Sk.). 2 Sold 12 Sk.). 1 Hand Qveren med behørig Redskab (4 Mk.). 3 Tallerkiner og 5 Træskeer (4 Sk.). — Senge Klæder: Udi 2de Hvol Senge. No. 1. 1 gl. ulden Bolster over Dyne (2 Mk.

¹⁾ Se Drøsseltrug.

²⁾ En Kasse af Træ ell. en Kurv bundet af Halm at ælte eller timse i.

8 Sk.). 1 gl. graa vadmels underdyne (1 Mk. 8 Sk.). 1 graa vadmels hovedpude (8 Sk.). 1 Blaargarns Lagen (1 Mk. 8 Sk.). No. 2. 1 Blaastribet Bolster overdyne (3 Mk. 8 Sk.). 1 graa-tribet vadmels underdyne (4 Mk.). 3 smaa uldne hovedpuder (2 Mk.). 1 Par Blorgarns Lagener (2 Mk.). — 1 liden Bon-sauge (Baand) (1 Mk. 8 Sk.). 1 Jernvinkel (1 Mk.). 2 Nauer (12 Sk.). 1 liden handøxe (1 Mk. 4 Sk.). 1 Bredøxe (10 Sk.). 1 Syl øxe (8 Sk.). 1 gl. Bondknif (3 Sk.). 1 nesten ubrugelig Hølee (4 Sk.). 1 Jerngryde (4 Mk.). 1 do. mindre (2 Mk.). 1 Ildtange. 1 Skorstenslenke (8 Sk.). 1 liden Mes-singkedel (1 Mk.). 1 liden Jernpande (12 Sk.). 2 Bitræer (Bistader) (2 Rdl.). 1 glas Botellie (6 Sk.).

Som Prøve paa et fattigt Bø hidsættes et fra La-ven i 1672. Laurids Sørensen skifter med sin Søn efter Hustruens Død følgende Herligheder:

1 Skive (Bord) med aaben Fod (4 Mk.). $\frac{1}{2}$ Kiste uden Laas af Jern (1 Rdl.). 1 lidet udskaaret Skrin (3 Mk.). 1 gl. Skrin med Laas (12 Sk.). 2 Kringstole (8 Sk.). Desuden af Husgeraad : 2 Selde (16 Sk.). 2 Bærløb (8 Sk.). 2 Grouløbe (?) (8 Sk.). 1 Øltønde (12 Sk.). 1 Ballie (6 Sk.). 1 Strip (3 Sk.). 1 Spand (2 Sk.). 1 Bøt (4 Sk.). 8 Malkekar (1 Mk.). — Af Avlsredskaber nævnes 2 »bøset« (med Bøsning i Hjulene) Vogne. Det maa da formentlig have været en Gaard, der har været saaledes udstyret.

Slet saa fattigt er ikke engang et lille Husmands-bo med Jord fra Haarup 1732. Gamle Niels Hansen dør fra to Hold Børn (en Datter gift med Vagtmester Teilmann i Flensted) og efterlader sig:

1 Kaaber Kedel. 1 Messing do. Og af Jærnfang: Gryde. Pande. Rist. Ildskuffe. Ildklemmer. Skorstenslænke. 2 Naur. 1 Boløkse og 1 Haandøkse. — Trævahre: Spand. Strippe. Gl. Bygtønde. 1 ubrugelig Kvern. Flødebøtte. Kærne. Gl. Sold og Selde. Gryn-Kube. Gl. Bagetrug. Gl. ubruelig Egeskab. Gl. Ege-Kande-Skab. 1 lille gl. Egebord (aabent). Ege-Halvkiste uden Laas. — Senge og Sengeklæder: En Halv-

Seng uden Himmel af Eg. Meget faa Dynner og Puder i den (1 Rdl. 2 Mk.). Et Sengested til med faa Sengeklæder og Lagener (1 Rdl. 2 Mk.). — Det hele Bo er vurderet til kun 40 Rdl.

V. Besætning og Redskaber.

Hvad fandtes nu i Staldene i dette Tidsrum?

Besætningerne saa ikke slet saadan ud som nu. Hesteholdet var stort, Kvægholdet lille. Og det er vel dette Misforhold, der bedst kendetegner Fællesdriftens slette Landbrug. Bag dette ser man de daarligere Avlsredskaber, den bundne Arbejdstid, den tarvelige Behandling af Jorden, den ringe Avl og Hoveriet.

Ved et Skifte i Nabosognet Alling i 1684 ser Besætningen saaledes ud: 9 Heste, 12 Køer og Kvier, 1 Ungnød, 1 Tyr, 20 Faar, 16 Lam, 8 Svin, 9 Grise, 3 gamle Grise. Efter Drivkraften — de 9 Heste — at dømme, maa der have været betydeligt Areal. Jordernes Udstrækning angives aldrig ved Opgørelsen af Bøndeboerne, og heller ikke Hartkornet er opgivet, men ved Sammenligning med andre Gaarde maa denne anses for at have været meget stor, og maalt med Nutidens Alen er Besætningen jo meget lille.

Nogle Eksempler fra det følgende Aarhundrede peger i samme Retning.

I en Gaard i Skjellerup i 1725 er der 5 Heste og Plage, 9 Køer og Ungkvæg, 8 Faar, 3 Svin, „3 gies og 1 gasé“.

En Gaard i Møllerup har samme Aar 6 Heste, 10 Køer, Kvier og Kalve, 17 Faar, „1 Geldvæder og 1 Rondvæder“, 9 Svin og 5 Grise.

En Gaard i Møllerup 1726 holder 8 Heste og Plage

(den dyreste værdsat til 12 Rigsdaler), 11 Køer, Kvier og Stude, 15 Faar, „8 vinterføed“ Svin.

I en Gaard i Haarup 1732 have 5 Heste og Plage (20—18—11—7—14 Rdlr.), 8 Kvier og Køer (den bedste sat til 7 Rdlr.), 21 Faar og Lam, 11 Svin og Grise, „11 Gies og Gieslinger“.

Den rige Laurs Nielsen i Mollerup har 1738: Bæster 13 Stk. (den dyreste 12 Rdlr.), Køer og Kvier 13 Stk. (en er „hvid i lyskenen“, en „sort hielmet“, en „blachet“, en „stiernet“ o. s. v.). Den dyreste koster 6 Rdl. 4 Mk., Stude 13 Stk. (den dyreste 9 Rdlr.), Faar og Lam 27 Stk., Svin 8 Stk.

Dette store Studehold er noget ualmindeligt. Laurs Nielsen har formodentlig drevet Studehandel.

Rasmus Nielsen, Haarup, har 1740 Heste og Føl 5 Stk., „Fæmon“ 6 Kvier, Køer og Kalve, 20 Faar og Lam, 9 Gieder og Kid, 3 Svin og Grise, 4 Gies.

Hans Jacob Bæhr i Haarup stiller 1752 10 Heste og Plage („1 Hoppe med Feder(?) paa Næsen“), 9 Køer og Kalve, 13 Faar, 6 Gies.

En Husmand i Haarup har 1732 2 Køer, 1 Stud, 16 Faar og Lam.

En anden Husmand samme Sted, 1740, (Jens Høg) ejer 3 Faar, 3 Lam.

Og Husmand (el. Boelsmand) Christoffer Nielsen i Mollerup præsterer i 1750 2 Heste, 1 Kvie, 10 Faar og Lam.

Det ret store Svine- og Faarehold maa forklares ud fra den udstrakte Brug af Skove og Almindinger. Geder træffes af og til, „Bistockene“ (Bistaderne) optræder hyppigt.

Af Avlsredskaber i Boerne har man naturligvis Plove, Harver og Vogne og det til Haandbrug. Men Plo-

vene var Hjulplove, Harverne havde ofte kun Træ-tænder, og Vognene havde oftest hverken Bøsninger eller Beslag. De „beslagne Hiul“ og „hiele Aasæt“ — til Forskel fra ubeslagne Hjul og Pinde-Faddinger — var nok sjældne.

Bidsel og Sadel forekommer en enkelt Gang, men kun i de større Gaarde og hos de mere velhavende, saaledes hos Balzer Leidner i Silkeborg Mølle 1750 og hos Rytterbonden Christen Andersen i Skjellerup 1731.

Koblerne ved Vognene var vel nok oftest Jærnlænker, dog omtales ogsaa 1740 i Haarup „Hals Leeder Kobbel“.

Et Par Eksempler paa, hvad Gaardene ejede:

I en Gaard i Skjellerup findes i 1725 2 Vogne, „1 Bag-Plov med Jærn og ald behør, 2 gammel Harver“.

En Gaard i Møllerup samme Aar har: 1 Vogn med Lederer, Haffiele, Leeder-Reebe, Kobel, Tømme og ald tilbehør — altsaa en Stadsvogn — (8 Rdlr.), 2 Vogne til, „1 Ploug med Jern og ald tilbehør“ (1 Rdlr. 2 Mk.), „Noch en Bagploug med Jern“ (3 Mk.), 2 Harver (1 Rdl.), 1 Slede (2 Mk.).

Man har her været godt forsynet.

I en Gaard i Haarup findes 1732 „1 god Vogn“ (8 Rdlr.), 1 ringere (4 Rdlr. 2 Mk.), 1 Ploug (3 Mk. 8 Sk.) 1 Harve.

Den store Laurs Nielsen i Møllerup angives 1738 at have 3 Vogne. „Dend første med ald behørig Seele og Drettetøi (Dræt = drage; Drettetøi = Trækløi), 1 Ploug, 2 Harver (1 med Jærn- og 1 med Træ-tænder).

Rasmus Nielsen i Haarup har 1740: 2 Arbeidsvogne, 1 Ploug, 2 Harver og 1 Eege-Sleede.

Og Hans Jørgen Bæhr *ibid.* kan 1752 stille med „1 beslagen Vogn, 3 Træ-do, 2 Plouge med Jern, 1 Skierknif med Kiste (Hakkelsekniv)“.

VI. Træskoene igen.

Lad mig faa Lov til her, hvor vi er midt inde i Omtalen af Bondearbejdet, at vende tilbage til en Side af denne Egns Arbejde: Træskomageriet.

Siden jeg i Afhandlingen om Skovene fremkom med nogle Bemærkninger om dette, har jeg fundet nye Vidnesbyrd om, at det i Linaa Sogn og mange af de tilgrænsende og fjærnere Sogne var stærkt udbredt. Maaske saa stærkt — som Tilfældet var i min Barndom i 60erne — at der fandtes i omtrent hver Gaard én eller flere Træskokarle, som enten gjorde Træsko for Mandens Regning eller lejede sig Værksted og Logis der, og at næsten alle Husmænd, baade med og uden Jord, var Træskomænd.

Navnet *Træsko* forekommer i mange Forbindelser. Ofte i Navne.

I en Stævning fra Lillering — mellem Aarhus og Linaa — nævnes 1697 *Træskomandens Kone*.

Hans *Træskomand* i Laven bliver 1695 slaæet ihjel ved, at et Træ — under Fældningen formodentlig — falder over ham.

En Mand i Forlev ved Skanderborg kaldes — i 1727 — Hans o. s. v. *Træsko*.

I Galtén — midt mellem Linaa og Aarhus — er 1699 Tale om noget Hjul-Arbejde. „Foreslaas *Træsko* at giøre“ (istedet).

Henrik Andersen i Grølsted — ved Hammel —

slævnes 1700 for et Pengebeløb: „2 Mk. for et Bæst hand halver faaet, 20 Sk. for et Træskouf Nafr, och 20 Sk. for et par skouf“.

I en Sag fra 1702 om ulovlig Skovhugst nægter de Haarup (Gaard) Mænd ikke, at de har hugget et Stykke Træ aarlig til Gaarde, Plove og Vogne og „Husmænd og Inderster hafde faaet noget at giøre Træsko e af“.

Skovfoged Mogens Sørensen, Møllerup, overrasker 1705 Jens Jensen og Hans Sørensen fra Tørring — Nabosognet. „Han kom gaaendis i skoufen“ — „højholt“ i Møllerup Skov —, „da hørte han nogen hug, og da han kom noget (nær) fiel (faldt) træet. Da gik J. J. og H. L. fra træet, hvor da hand toeg træsko e af sine fødder och løb hastelig Efter dem, och naaede dem i skiellet I Kaldbyeskouf“. Her „pantede“ han de to Syndere „en Øxe fra“.

Man vil andetsteds i denne Afhandling finde en Mand paa Hosesokker og med Træsko i Haanden (i Resenbro).

Ved et Skovtyveri i Hørslevboel Skov — mellem Linaa og Aarhus — er man 1705 i Tvivl om, hvorvidt Sporene efter Tyven er satte med Sko, Støvler eller Træsko.

Niels Nielsen i Linaa stævner samme Aar Søren Nielsen ibid. for 7 Rdlr. 1 Mk. 4 Sk., 1 Les Træskov, 22 Skpr. Rug, 3 Mk. for Koel (Kul) sambt 3 Uggers terskløn i Rugsædtiden“.

En Købmand i Aarhus stævner 1708 Jens Vestergaard i Linaa for 4 Par Træsko, og i en Gjældssag fra Skjellerup i 1712 forlanger Kreditor Betaling for saa forskellige Ting som: 4 Aars Tiende, 1

Bog, som ikke er leveret tilbage, 4 Mk. for Pløjning af en Ager og Træsko for 1 Mk.

Der tales i 1742 om en Mand i Alling — Nabosogn til Linaa — Jacob Knudsen, som solgte til Købmand Sterm i Skanderborg Træsko mod Betaling i Huder og Ilør.

Kromand og Købmand Jens Hagensen i Linaa — som senere vil blive omtalt — synes at have været Træskoopkøber og Forhandler af Træsko. Der tales i Tingbogen for 1725 om et Mellemværende mellem ham og Søren Rasmussen Samsø i Aarhus. Det er en Træskohandel. Jens H. har leveret ham 5 Læs 14 Snese Træsko og derfor faaet 132 Rdl. 2 Mk. 8 Sk.

I en Slagsmaalshistorie fra Them i 1728 siges om den overfaldne Chr. Laursen Gløe, at han stod i sin Gaard og „hug noget træ til træsko“.

I 1735 verserer der for Rellen en stor Sag angaaende de Handlendes Stadepladser ved Markederne i Skanderborg, og der nævnes blandt de Ting, der sælges: „Træfrugt, Jordfrugt, Skind, Træsko, Lerpotter“.

Under en Strid mellem Niels Vestergaard og Chr. Christoffersen — begge af Skjellerup — i 1737 siger den sidste, som stod og gjorde Træsko: „Jeg skal denneme (en Ed) hugge min Naver i dig“ og rakte Naveren ud af et Gub.

Men det, som bedst fastslaar, hvor almindelig Træskomageriet har været, er dog en Notits af Ritmester Hoff, Silkeborg, i den andelsteds omtalte Efterretning af 1791. Paa Spørgsmaalet om Folkene (paa Silkeborg Gods) „har nogen anden Næringsvej end den ved Agerdyrkning og Kvægavl“, svarer han for

Lavens, Møllerups, Haarups og Skjellerups Vedkommende, at de „arbejder i Træ ved at gjøre Træs k o v til Salg“. Træskomageriet er altsaa en Næringsvej ved Siden af Agerbruget.

Linæa oplyses der intet om, fordi det ikke paa dette Tidspunkt hører under Godset. Men selvfølgelig gælder det samme for denne By.

For Virklunds og Thems Vedkommende siges, at de gør baade „Træs k o v og Hiull til Salg“.

Og i Paarup, Tholstrup, Lindgaard, Tømmerby, Hjortsballe — Byer vest og syd for Silkeborg — gør de ogsaa Træs k o til Salg. I Voel derimod ikke.

VII. Ejendomssalg.

Salg af Ejendomme er der saa godt som aldrig Tale om i de Tider. Omtrent alt var jo Fæste. Kun to Gange har jeg truffet et Gaardsalg. Det ene er en Selvejer-Gaard i Linæa 1669. „Ane Bertelsen Wormb, Salig Jens Wormbs — — skøder med hendes rette væрге og kære Svoger, hæderlig og vel-lærde Mand Hr. Jost Lauridsen,¹⁾ Sogneherre til Gylling Kirke“, sin Halvgaard til sin Søn Bertel Jensen Wormb, „med ald sin Rettighed og Herlighed i By og Mark være sig udi Huse og Bygning, Ager og Eng, Skov og Mark, Hede og Fællede, Mose og Kiær, Fiskevand og Fægang, vaadt og tørt, Lyngslet og Tørveskjær“, som det hedder i Salgsformelen. Prisen er ikke angivet.

Det andet Tilfælde er fra 1713. Chr. Fischer, Silke-

¹⁾ Præst Just Lauritsen Aaby (i Gylling fra 1629—1675).

borg, køber Niels Vestergaards Selvejergaard i Skjellerup. Prisen 150 Rdlr. Vestergaards Restancer er blevne for mange og store. Der nævnes bl. a. for Aaret 1709: 2 Tdr. Rug, (8 Rdl.), 1 otting Smør (1 Rdl. 4 Mk.), $\frac{1}{2}$ Svin (3 Mk.), Arbejdspenge (1 Rdl. 2 Mk.). For 1710: 5 Skaalpund Smør (1 Mk. 14 Sk.), $\frac{1}{2}$ Svin (3 Mk.), Arbejdspenge (1 Rdl. 2 Mk.).

N. Vestergaard skal altsaa sælge. Men først „lovbyder“ han Gaarden, som det skal ske efter Loven. D. v. s. den udbydes til Slægten tre Tingdage i Rad. Her melder sig da en Jens Andersen, tjenende Sr. Claus Jessen ¹⁾ i Vejle, Kristen Andersen, Skjellerup og Niels Meldgaard i Resendal. Den første tilbyder at give „saa meget som nogen anden“. Hverken han eller de andre maa imidlertid være kommen op paa Siden af Chr. Fischer med deres Bud. Han faar den altsaa for de 150 Rdlr. „udi got gangbar Myndt“.

De nærmere Omstændigheder ved Salget kan det have sin Intéresse at høre lidt om. N. Vestergaard er „i Mands ofver værelse udvist Plads, som er imellem Ellen Jensdatters Isterradhus, og det Huus som Niels Grove(e) iboer, huorpaa hand et Huus kand opbiuge, dertil hannem strax skal udvises et stych Egeetræ af den Størrelse at hand Stolperne og Losholterne, som til huusits Biugning behøfvis derudi kand Bekomme, Saa og et Styche Bøg til Lægter“. Huset skal være N. V.'s og hans Arvingers, og de skal nyde „paa Byens fællet fri græsning og fæg gang til deris Bæster og quæg saa og Tørfvegrøft (Tørveskær) til fornødenhed paa byens grund, hvor

¹⁾ Tidligere Herredsfoged i Gjærn Herred. Afsat fra sit Embede.

Imod hand til hosbunden paa Silkeborg Slott som herlighedens Eiere aarlig skal suore 8 Sk. danske, forte (Vej, Adgang) fra og til huuset niuder han u-behindret Imellem Gaarden og Ellen Jensdatters Ladehuuse“.

Den Aftægt, som N. V. hidtil har svaret til sin Svigermoder skal herefter svares af Chr. Fischer: „een skippe (Skæppe) grøn Land udi hver aars Indtægt“ paa Livstid og 4 Binding Hus et andet Sted i Byen, hvis den nye Mand (Gaardfæsteren) ikke vil have hende hos sig.

Men den Fædreneary, foran nævnte Jens Andersen har Krav paa fra Gaarden (N. V. har altsaa giftet sig ind i denne) skal N. V. udrede, inden han forlader Gaarden. En Fædreneary, som tilfalder en Svigerinde — en Søsterlod: 5 Rdhr. — skal Chr. Fischer betale.

N. V. maa saa for Resten tage alt sit med fra Gaarden „saavit icke noget fast er“ (nagelfast).

Til Vitterlighed paa Handelen underskriver N. Wendelbo, Gravballegaard, og „velærværdige hoi-lærde Magister Clemmen Poulsen“, Præsten i Linaa (begge i Familie med Chr. F.).

Det kunde have været interessant, om der havde foreligget nogle flere Gaardssalg med vedføjede Priser saa man kunde have dannet sig et Begreb om Ejendommenes Værdi til forskellige Tider. Men jeg har ikke fundet flere end disse.

VIII. Indfæstning.

Af Fortegnelsen over Stedsmaal (Indfæstning) i Silkeborg Slots Regnskab for 1596—97 angives dette meget forskelligt. For Gaarde kan det være 2

Øxen og 2 Rdlr., 18 Rdlr., 5 Rdlr., 10 Rdlr. For et Hus i Linaa, som Rasmus Rasmussen fik efter afdøde Las Pantner gives 4 Rdlr. og 2 Øxen. Det maa vel have været et Boel.

Af en Gaard i Laven gives derimod kun 2 Rdlr.

1610—11 giver Peder Iffuersen i Linaa af et „gaardhus Som Rasmus Simonsen Afdode“ 1 Øxen. I Mollerup giver samme Aar Peder Jensen „Aff en halv Gaard“ det samme, og i Haarup „Mikkel Nielssønn Aff en ødegaard Niels Willadtzen for hannem oplod 1 Td. Haffuer“ og „Soffren Knudtzen af en halv Gaard ibid. 5 Daller“.

1611—12 giver Niels Soelgaard i Haarup af en Halvgaard „som han self tilforn iboede och uor fraadømbt 1 Øxen“ og „Jens Iffuersen i Leno for et Gadehus 6 Rdlr.“ 1614—15 „fester Peder Hansen i Haarup dend hus ibid. Soffren peerson den gammel slagter oplod for 3 Rdlr.“

1620—21 gives i Indfæst af en Gaard i Laven 32 Rdlr. 1621—22 af en i „Linnou“ 12 Rdlr., 1625—26 ydes af en Halvgaard i „Linne“ det samme, 1626—27 koster et Boel ibid. 10 Rdlr. „Et øde sted paa Byens gade“ i Mollerup faaes 1631—32 for 4 Rdlr. og samme Aar en Gaard i Haarup for 20 Rdlr. 1642—43 giver Skovrider Anders Nielsen i Haarup 4 Rdlr. for en Halvgaard, mens to Mænd i Skjellerup giver 6 og 8 Rdlr. Og 1648—49 maa Willadtz Michelsen i Haarup af med 2 Rdlr. for den halve Del af det Hus, „han allerede iboer“.

— — Dissé Eksempler fra Tiden indtil 1664 — som kunde suppleres med mange flere — da Silkeborg Gaard og Gods gaar fra Kronen over til den Fischer-ske Slægt, svinger saa stærkt, at der vanskelig kan

drages nogle almindelige Regler ud deraf. Ejendommene har været af højst forskellig Størrelse og Godhed, i højst forskellig Tilstand ved Overtagelsen, med Bygninger af højst forskellig Godhed — Stedsmaalet maatte svinge stærkt.

Da Ficherne overlager Godset, slipper Slotsregnskaberne op, og vi maa da søge til Fæste- og Sessionsprotokollerne¹⁾ for 1702—28.

Et Eksempel fra de første er noget mere oplysende, da det har Angivelse af Hartkorn, Huslejlighed, Besætning og Redskab.

Det er fra 1723. Jens Sørensen, Møllerup, fæster sin Fæders Halvgaard *ibid.* Den har „ca. 2 Tdr. Hartkorn, Skovskyld 2 Fjk., 1½ Alb., 27 Fag Hus, 2 Heste, 2 Køer, 1 Ungnød og 4 Faar, Vogn og Ploug-Redskab“, og der gives i Indfæstning 6 Rdl. 4 Sk.

Sessionsprotokollerne (for 1722—61) er endnu lidt mere oplysende, idet det her ved Stedsmaalets Ansættelse ofte fremgaar, at der er taget personlige Hensyn til Fæsteren, som kan formenes at have haft Indflydelse paa Summens Størrelse. Der kan jo ogsaa i de tidligere Angivelser have været taget disse Hensyn, men de er allsaa bare ikke opgivet.

1724 giver Niels Sørensen i Skjellerup for en Halvgaard *ibid.*, som har 20 Fag Hus c. 1½ Tdr. Hartkorn, 2 Heste, 2 Køer og 2 Faar, lidt Skov — 3 Rdlr.

Og samme Sted og Aar fæster Anders Rasmussen et Gadehus paa 12 Fag med 1 Fjk. Hartkorn og et Stykke Eng ved Resenbro for 1 Rdlr.

Og Jens Rasmussen, Møllerup, en Halvgaard (25

¹⁾ Fra det Skanderborgske Rytterdistrikt.

Fag, c. 2 Tdr. Hartk., 2 Heste, 2 Køer, 1 Ungnød, 2 Faar, Skovskifte) for 4 Rdlr.

„Niels Dragouen, af Hr. Caplejn Neubergs Compagni“, fæster en Gaard i Møllerup 31 Fag, ca. 2 Tdr. Hartk., 2 Heste, 2 Køer, 2 Unghoveder, 3 Faar) for 4 Rdlr. i Indfæst.

Men Jens S. maa gaa ind paa at ægte Datteren i Gaarden — der staar ikke noget om hendes Alder og Udseende — og Dragonen maa tage Enken i sin Gaard.

1746 faar Søren Jensen et Boel i Linæa (29 Fag c. 2½ Td. Hartk., Skov: 1 Fjk., 3 Heste 3 Køer, 2 Ungnød, 8 Faar) for 2 Rdlr. „efter Stedets Ringe vilchor“. Og samme Aar tager Søren Pedersen i Laven et halvt Gadehus (10 Fag). Søren giver intet i Indfæst, for han har været i 12 Aars Tjeneste ved Landmilitzen og mangler Helbred. Og saa skal han tage Enken paa Købet.

1747 gaar Hans Andersen i Haarup ind til sin Faders Hus (11 Fag og „et Stykke Eng ved Huset“). Han giver kun 2 Rdlr., „men det Paaligges (ham) uden Besværlighed for Sogner at forsygne Moder og to smaae søskende“. Han maa dertil love at søge „sit Ophold ved Bunden (Daglejerarbejder for Bønderne) og icke af ulovlig Haandtering ved Skoven“.

Det kan se ud, som Ryttergodset her frakøber sig en Skovtyv eller Krybskytte. Prisen synes at være noget lille.

1752 afstaar den foran omtalte Hans Jørgen Bæhr i Haarup Gaarden til sin Son. Der er 58 Fag Hus, 8 Heste, 3 Køer, 2 Stude, 3 Unghoveder, 14 Faar. Hartk. c. 5 Tdr., Skovskyld c. 1 Tdr. Al denne Herlighed faas for 5 Rdl. Faderen, som er 70 Aar, skal

ganske vist have Aftægt af Gaarden, men her maa sikkert ogsaa bag de 5 Rdl. skjule sig Hensynet til, at H. J. Bæhr har været Godsets Tillidsmand ved forskellige Lejligheder.

Soldaten Rasmus Pedersen faar en Halvgaard i Haarup samme Aar uden Indfæstning, skønt der er 27 Fag Hus og c. 2 $\frac{1}{2}$ Tdr. Hartkorn. Men man forslaar Billigheden, naar man hører, at Besætningen er „liden og ringe“ og baade den og Husene trænger til Forbedring, og at han skal overlage Enken og 2 Stedbørn til de 5 Børn, han har i Forvejen.

1753 faar Jens Lauridsen samme By et 6 Fags Hus for ingenting mod at tage Formandens Enke og sin Broder Daniel Ambrosius, som ellers skal have Fattighjælp. Og 1754 tager Søren Johansen, som har „udtjent ved Landmilitzen og har konserveret sig vel“ i de 12 Aar, han har ligget inde, et halvt Gadehus mod, at give den forrige Fæsters gamle Hustru 2 Fag Hus til Bolig.

Endnu mere forstaaeligt er Fritagelse for Indfæst for Skovfoged Peder Thomsens Vedkommende. Han faar 1758 et Gadehus i Linaa, som den tidligere nævnte Skovfoged Chr. Hansen Bagger har haft, mod at tage Enken med „9 Børn og Stifbørn“ „foruden giæld og vittløftighed“.

Ofte mærker man som sagt, at Ryttergodset slaar en Handel af med Fæsteren. En Halvgaard i Haarup tages 1759 for intel, fordi Hestene er døde, altsaa Drivkraften borte. En do. ibid. faaes 1762 for 2 Rdl. mod at klare Gælden og forsørge en vanfør Datter.

Ved Rasmus Høgs Søn Niels' Overtagelse af Gaarden i Linaa 1763 har der ogsaa været en personlig Grund til, at han faar „Part-Gaarden“ for 3 Rdlr.

(der er 28 Fag, 4 Heste, 5 Køer, 4 Unghøveder, 12 Faar, Hartk. godt 2 Tdr.). Faderen er „gammel og svag“ og skal vel have stor Aftægt.

Man gør sig mange Tanker ved et Fæste fra 1764. Søren Jespersen Jaungyde faar Niels Knudsens Gaard i Laven.

Han er gift med N. K.'s Søsterdatter; det forpligter vel, men N. K. er „gammel, fattig og skrobelig“ og hans Kone er „i mange Aars vedvarende Sinds Urolighed“. Det vil sige, hun er sindssyg. De 3 Rdl. Indfæst kan maaske her have været en høj Betaling nok for Gaarden.

— — Det Stedsmaal, vi hidtil har beskæftiget os med, har været svaret til Silkeborg. Men adskillige af Sognets Gaarde, Boel og Huse hørte jo under Universitetet.

Her har jeg fundet kun et Par Indfæstninger.

Den ældste stammer fra 1664. Det drejer sig om en Gaard i Linæ. Den „oplades“ (afstaas) af Rasmus Sørensen og bortfæstes til Peder Jensen Kremer. Den ejes altsaa af „det hellige Universitet i Kiøbenhavn“, som repræsenteres af „hellig og høj-lærde Mand Niels Nielsen Krog, Regtor udi Aarhus Domschuole“. Der forlyder desværre ikke noget om Indfæstningens Størrelse. Men af de i Fæstet nævnte Navne paa Jordstykker kan man skønne, at det maa være en af Smedegaardene, det har drejet sig om. Der tales om Kræuel eller Kauel¹⁾ — et Jordstykke umiddelbart op til Byen i Nordvest — Halfues Back¹⁾ (Haldved) — vest for Byen — og shram¹⁾ — ude ved Hesselsskoven. Ligeledes

¹⁾ Se Afsnittet »Aftægt« S. 144.

hefter Interessen sig ved et andet kendt Navn: Hørgaden, et Stykke Gadejord midt i Byen. Paa dette forpligter P. J. Kremer sig til at bygge et 6 Fags Aftægtshus¹⁾ til Rasmus Sørensen. Kontrakten har blandt Vitterlighedsvidnerne den daværende Præst Jacob Sørensen Smagbier.

Heller ikke ved Bortfæstelsen af to Universitets-Halvgaarde i Linæa 1679 faar vi noget at vide om Indfæstningssummen. Der siges kun, at det sker med ovennævnte Rektors Samtykke og med „Søren Michelsen Pøl, Borger og Indvaaner i Aarhus“ som Medlemmand, og at den ene Gaard er „afstaaet af Armod og Svaghed“ og den anden har Søren Skomager „paaboet“.

IX. Aftægt.

Denne Tidens — og senere Tiders — Form for Alderdomsforsørgelse²⁾ har allerede i Forbigaaende været omtalt nogle Gange³⁾. Jeg skal her supplere med et Par Eksempler, som giver lidt mere Besked.

I en Fæstekontrakt fra 1664 „oplader“ Niels Schoumager i Linæa en Husende af sit Boel for Formanden Peder Cremers Enke Maren Rasmusen. Hun „skal beholde 3 bending hus til hendes husverelse udi hendes løffstid i den Sønder Ende af fornevnte Hus“ — — „llige Maader skal hun haffve saa møget Jord til Kallgaards sted (Have) i den søndre Ende aff Haffuen lige op till forⁿ hus som strecher sig i lengde lige met forbⁿ 3 binding hus — —“.

Sælger eller afstaar Niels S. „Husit, skal hun sidde

¹⁾ Se Afsnittet »Aftægt«.

²⁾ »Ophold«, som det kaldes i Midtjylland.

³⁾ Se bl. a. »Ejendomssalg« (i Skjellerup).

uhindret i Huset“, og dette skal han holde vedlige med „tømmer tag och lier“.

Der nævnes ikke noget om, hvad der skal ydes hende af Fødevarer og Klæder. Formodentlig har hun her lidt tilbudsle at lære paa.

Fra samme Aar haves en Kontrakt mellem Rasmus Sørensen og P. Jensen Schreder i Linaa¹⁾. Han skal nyde „quet och fri“ Avlingen paa den Jord, han beboer, „en ager udj Kraul och udj shram 1 ager. Eragles naar dend affgrøde, der nu i shram er saaet bliffer indhøstet Rogen, da Rasmus S.'s agger at tilltræde och ellers udj enhuer Indtegt aff huer Vangshifft der Indtages En agger dog herhues Eragles at i huilche indtægt aff huad Vang shiffter der Indtages den (Meningen maa vel være den, at naar Rugen i Skram er indhøstet, overtager R. S. sin Ager der og senere ligesaa i de paafølgende Skifter) — — — dernest shall R. S. tage En i huer Indtegt halfues (Halveds) bach undtagen som han løster at — — (ulæseligt) — — effter den Egte(?) som han skal nyde udj fem Aar til Udsleeb (vist noget om Udkørsel af Gødning) — — — for det 2 shall peder Jensen lade Rasm. S opbøge et liden hus 6 spend lang paa horgaden som er belegendes ved Christen shoumagers hus og tilhørre under peder Jensens Gaard som han nu paabouer huilche bemeldt Cremer skal lade opsete det første mouligt verre kand och Inden vinter dage angaard som forsuorligt kand vere i Alle Maader och staae for et fuldt syn och filly R. S. forn 6 spend hus at feste sin løffstid aff Capittelsherrer udj Aarhus eller af denem derfor Raader, saa feste huset shal paa dend

¹⁾ Berørt under »Indfæstning» S. 142.

gandske bloch som huset skal opbøges paa offuen bemeldt R. S. løffues tied (Livstid), dog er huis at Eragte at feste peingen samt huis land gielle och Kongelig tønge der paabydes fornⁿ hus naar det bliffuer opbøgt shall R. S. sielff udgiffue och dertill i alle maader suore och saa Ingen anden husleye videre at udgiffues — — — (utydeligt) — — Enten til mig peder Jensen eller till nogen anden, som effter denne dag forskrefuen gaard udj feste bekommer.

for det tridi skal R. S. all sin løffstid haffue et Engshiffte och iche fllier (utydeligt) det beste som peder Cremer shall sielff Udtage och dermed er fornøyet saa vit Engbierringen vedkommer.

for det fierde shall R. S. haffue for Sieg sielff och Allt sit feemon forsuorlig hus verelse der i gaarden Indtil saalenge alt Ermell^t 6 bindings hus bleeff opsat och imedlertid haffue plads udj fornⁿ gaard til femons giødning hvilchet hand och sielff shall nyde(!) och haffue till de aggers dørchelse hannom er tillagt och maa giøre sig saa nøtig som han best kand.

Disse forskriffeir 4 poster shall jeg peder Jensen allene holde sielff R. S. urøgelig imedeler tid ieg paa bemelte gaard bousiedes er menns om ieg bliffuer tillsinds Enten Andensteds at henfløtte eller och samme gaard for Andre oplade shal ieg dog hulde bemelte R. S. forskriften fire poster fri och shadesløs for mig och min Arffuing eller aff Enhuer som ieg same gaard kunde vorde til Sinds at vill afstaae“.

— — — Der loves af Peder Kremer, at han skal faa den retslige Side af Sagen ordnet ved Gjærn Herredstthing. P. Kr. underskriver sit fulde Navn med „egen hand“ og R. S. „mit Naffuen udj trende bogstaffuer befattet och beskriffuet“ (R. S. S.). Endvidere

er Dokumentet underskrevet til Vitterlighed af „deres kiære Sognepræst Jacop Sørensen (Smagbier)¹⁾ i lenno samt af en Del andre Mænd, hvoriblandt „bertel Jensen Vorum“ (J. Vorums Søn).

I en Efterskrift er tilføjet, at P. J. Cremer skal „endvidere giffue R. S. en suort huffuet Quie.“

Denne Aftægt ser næsten ud som en Gaarddeling og er i al Fald Gaardens gode rundelige Aftægt med rummeligt Hus, Avl og Fæmon.

— En lignende Kontrakt findes fra 1666. Christen Christensen Ebstrup i Linaa „oplader den gamehl gaard i Lenaa som han nu paaboer“ til Christen Mortensen fra Haarup at „stede och feste“.

„1) skal bemelte Chr. Chr. haffue til Husverrelser for sig siølf och sedt Femon det støche Jord moel at bøgge paa som legger Sønden ved Ister-Rallingen²⁾ i forⁿ gaard i mellem gaarden och Prestequindens³⁾ gard saavelsom det lidet støcke huis som nu staar paa for^{skr} Jordmoel

2) shall han aarligen haffue En ager i huer Indtægt som kand falde threj skiper udj nemlig saaledes, at naar ieg tagehr sielf di tou første beste og største shall forⁿ Christen Christensen haffue den thridie Nest efter Paa Følger och det til udflech (?) och der-som Samme Agger iche falder i det fald och sted at hand Rundelig fælde threj shiper Sæd i den daa skal jeg udlege hannom saa møget Jord paa et andet sted af lige saa godt Jord at hand skal haffue fuldkomen fyldest

¹⁾ Se Afsnittet »Aftægt«.

²⁾ Stuehuset.

³⁾ Palle Pedersen Vendels Enke Margrethe Zoega, som ejede en Gaard i Linaa.

— — (utydeligt) — — dersom forn Ager huor som helst den falder Er større end til threj skipper Sæd daa shall fors^{kr} Chr Chr udtage aff den fra (for) sig eller haffue det udj min mende och skal hand det met sit eget (!) giødning och femonn dørche offer och indauffle.

3) shall hand haffue till Kallgordsstedtr den liden Kallgord øster bechen i haffuen op mod Kierchemueren, forshriffuen threi Poster ieg forbemeldt Chr Mortensen loffuer och bepligter mig Erligen at holde Chr Chr och hans Hustru deris liffstid uden shade schadesløs i alle maader och fri ald affgifft i alle maa-der huad hans kong May. skater belanger da shal Chr Chr viellf betalle ald shatter til Philippi Jacob daug først kommendes och Siden holde haldt (halvt) met mig udi skatterne indtil St. Michels daug førstkom-mende.“

Jeg maa her atter medgive, at dette Tilfælde ogsaa kan opfattes som en Slags Deling af Ejendom. Dersom man vidste, hvor gammel Chr. Chr. har været i 1666, kunde man af hans Alder dømme, om det er det ene eller det andet; men hans Alder kendes ikke.

Jeg er dog — trods det, at disse Kontrakter saare sjældent findes tinglæste — tilbøjelig til at tro, at det er Aftægt, det her drejer sig om. Til Støtte herfor tjener en Kontrakt fra Sorring (Nabosognet) fra 1711. Her er det nemlig en Kvinde, der betænkes, altsaa rimeligvis den forrige Ejers Enke. Hun skal have: 9 Spænd Hus og et Tørvehus „samt niude jord i Marchen, i treps Vange den nederste Ager, ved Kliploft i Snabvangen, den vesterst Dalager.“ Hun skal leveres Gødning og Sædekorn „item aarlig at niude 1 Skp.

Sæd i gl. jord til Udsæd, noch niuder hun hver aar ett got læs baar(?) høe til hindis faar“. Og hendes Jord skal drives for hende, dyrke og indavle „som sit eget“. Hun skal have „12 læs tørfue og fire les træ uden bekostning“ og desuden „en Karls tørfue skiør¹⁾“ aarlig paa hendes egen bekostning og hendes fæmon forsiunes med græsning (lige) med gaardens fæmon“, — — „og skal hun hafue quit og fri hendes løfstid for ald udgift, saavidt det offuen melte aftegt af gaarden vedkommer“.

Her staar altsaa udtrykkelig paa en lignende Kontrakt, at det er Aftægt.

Og i Klintrup (en By i Nabosognet) faar den gamle Mand af Stifsønnen, naar han ikke vil blive hos ham i Gaarden — det har vel ogsaa den Gang været almindeligt at unge og gamle blev sammen i Gaarden — 4 Skp. Byg, 1 Td. Havre, 1 Skp. Hvede saaet aarlig i Bor¹⁾-Jord. Og han skal have født en Ko og 6 Faar, saalænge han bliver hos de unge „og der paa stedet faar sin ophold“. Et Punkt i Kontrakten lyder paa, at den gamle skal hjælpe den unge med „hvis som ieg kand udrette baade i Høsten saa och andre tider naar fornøden giøris“.

X. Drift og Sædskifte, Kvægpriser.

Kornet, der avledes, var det sædvanlige: Rug, Byg, Havre, Hvede, Boghvede.

Desuden dyrkedes Hør og Humle.

Men det er ikke muligt før langt op i Tiden at faa lidt Rede paa, hvormeglet Vangene gav. Kun fra en-

¹⁾ Det, en Karl kan skære.

²⁾ Tørve (?).

kelle daarlige Aar haves nogle Opgivelser. Saaledes for 1658, da omtrent alle Bønderne har faaet Afslag i deres Ydelser til Herskabet.

Den eneste Mand i Sognet, som iflg. Jordebogen intet Afslag har faaet — den før omtalte Jens Hansen Vorm i Linaa — kan da formodes at have haft god Avl. Denne er angivet at være „30 Trauer Rug, 40 Trauer Biug, 16 Tr. Avre“ (han har „7 Heste og Hopper, 14 Støcher af Kiørd och andet fæ tilhaabe, 20 Lam“).

For de øvriges Vedkommende er det i Sammenligning hermed den rene Elendighed: Anders Nielsen, Haarup, har slet intet avlet („ødde“).

Nielsz Laursen, „Sandemand“, ibid har dog 13 Tr. Rug, 6 Tr. Byg, 5 Tr. Havre (til „4 Heste og Hopper, 5 Kiørd, 3 andre Høvder, 10 Faar og Gieder“).

Søfren Nielsen, ibid, er ganske „forarmil“.

Niels Andersen, Sandemand i Skjellerup, har en „øde“ Gaard. Anders Søffrensen ibid har avlet 4 Tr. Rug („2 Hopper og 1 Kou“), Søffren Rasmusen ibid „8½ Tr. Rug, 4 Tr. huede“ („3 hopper, 8 faar“).

Niels Søffrensen Sindings, ibid „ødde“.

Laurits Lassen, ibid, Sandemand, og hans Søn har begge kun 6½ Tr. Rug til 2 Hopper, 2 Køer, 5 Faar, 2 Geder.

Peder Lassen, Skræder, Jens Nielsen og Jens Pedersen af Linaa har tilsammen avlet 14 Tr. Rug, 15 Tr. Byg, 3 Tr. Hvede til 2 gamle Hopper, 2 Køer, 10 Faar. Og saaledes er det over hele Linien. Og det fortæller i alt Fald, hvor elendig Avlen kunde være.

Først omkring ved Udskiftningsliden har jeg fundet nogenlunde tilfredsstillende Meddelelser om Driftsmaaden og Avlens Størrelse. Det er i Efterret-

ning, efter Plakaten af 21. Juni 1791, fra Silkeborg Hovedgaard.

Plakaten indbyder „til frivillige Foreninger“ „saa-vel Jorddrotter som de hoverigørende Bønder“ om bestemt fastsat Hoveri. Efterretningen er her givet af Ritmester Hans Hoff, som da ejede Silkeborg og havde Hoveribønder i Linæa Sogn (Møllerup, Laven, Haarup og Skjellerup).

Hans 5 Fæstere i Møllerup har Jorden delt i 8 Kobler: 1. Boghvede eller Byg, 2. Giød-Rug (Rug der faar Gødning), 3. Boghvede eller Havre, 4. Havre eller Byg, 5. Hvile i 4 Aar.

Fæsterne (6) i Laven driver med 10 Kobler: 1. Boghvede el. Byg, 2. Giød-Rug, 3. Boghvede, 4. Rug, 5. Havre. Hvile 4 el. 5 Aar.

Haarups 6 Fæstere har ogsaa delt i 10 Kobler, men paa denne Maade: 1. Boghvede, 2. Giød-Rug, 3. 2^{den} Kjærv Rug, 4. Boghvede, 5. 3^{die} Kjærv Rug, 6. lidet Havre. Hvile 3—4 Aar.

De 5 Fæstere i Skjellerup har, paa een nær, 8 Kobler: 1. Byg el. Boghvede, 2. Giød-Rug, 3. 2^{den} Kjærv Rug, 4. Boghvede. Hvile 3 el. 4 Aar.

Angaaende Avlens Størrelse oplyser samme Efterretning for Møllerups Vedkommende: I et Middelaar af hver Gaard 12—18 Tdr. Rug, 10—11 Tdr. Byg, 14—18 Tdr. Havre, 4—7 Tdr. Boghvede og 10—11 Læs Hø. (Af Kreaturer græsser paa Overdrevet 11—13 Stk.).

I Laven ser det saaledes ud: 16—18, 3—5, 8—11, 5—6, 2—3. 8—13 Kreaturer.

I Haarup: 16—25, $1\frac{1}{2}$ —1, 4—6, 7—10. 2. 8—11 Kreaturer. I Skjellerup: 26—28, 2—3, 9—10, 10—20, 5—6 Læs Hø og 11—16 Kreaturer. Faareholdet svinger mellem 9 og 18. Af Svin og Grise angives her kun

et Par Stkr. til hver Gaard. Stude fandtes ogsaa i alle Gaarde til Trækbrug Side om Side med Hestene.

Lad mig dog for en Sikkerheds Skyld tilføje, at Opgivelserne af Avl og Kreaturhold har Hans Hoff fra Bønderne selv, og det kan vel da fastslaaes, at de i al Fald ikke er for høje.

Angaaende Dyrenes Fodring i Vintertiden kan man ganske sikkert gaa ud fra, at Kosten til dem — selv i de bedste Aar — har været smal. Der gik da ogsaa i min Barndom Fortællinger om, hvor almindeligt det i ældre Tider var, at man maatte ved Foraarstiden rejse Køerne i Baasene, naar de skulde paa Græs.

Om Sommeren var Kaarene selvfølgelig langt bedre. Da havde Dyrene jo de grønne Græsmarker og Fællede med Himlens høje Tag over, frisk Luft og Plads nok. Da er de sikkert kommen vel fodrede hjem til Vinterhiet.

Kvæget stod under Kommando af Byhyrden. Han paalaa det at drive det ud og hjem ad Fædrift og „Forter“ (de brede Kvægveje fra Byerne til Udmærk og Fællede), og han maatte tilse det i Marken.

Hyrderne træffer vi stadig paa i Kirkebøger, Tingbøger og andre Steder.

1673 „fæst og sted“ de Møllerup Mænd paa „Grand stæffuen“ Rasmus Andersen af Alling og hans Søn Anders Rasmusen til at vogte Byhjorden „fra Mikkelsdag och til paaske“. Han møder ikke og dømmes til „at stille de Møllerup Mænd tilfreds efter Loven“.

Hans Hyrdes Hustru dør 1694, han selv 1697. 1698 bliver Rasmus Hyrde gift. En af de først omtalte af den udbredte Strunge-Slægt var Hyrde i Linaa 1702. Han kaldes „Strunge Hyrde“. 1729 er der en Erik

Hyrde i Skjellerup. 1731—47 en Christen Hyrde i Møllerup. 1749 en Anders Hyrde i Laven.

Senere kaldes de Markmænd. Der er en Søren Markmand i Haarup 1755, en Niels Markmand i Linaa 1770 og en „Mark-Rasmus“ ibid. 1793, altsaa endnu efter Fællesskabets Ophævelse. Der laa jo nemlig endnu efter denne store øde Fællede i Sognet, hvor Kvæget dreves hen.

At det ikke altid har været helt ud betryggende at betro Dyrene til denne Overgeneral fremgaar af de hyppige Efterlysninger i Tingbøgerne om Ejere til „Vagsqueg“, „Vagshopper“, „Vaxsvin“ (omstrejfende Dyr).

„En liden Broun Wagshoppe er taget op i Reesendal (Gødvad Sogn) Lovlig oplyst til Thinget“. Ingen Ejermannd meldte sig og Optageren faar den efter Vurdering for 2½ Rdlr. 16 Sk.“.

Der er ikke mange Tingdage, hvor disse Efterlysninger ikke findes. Det vrimler med Signalementer: blakkede, brogede, stjernede Køer, „Mærplage“ (vordende Hopper), „brunskimlet hest“, „en hest med 2 Fremsko (Forsko) og hvide Haar i Panden“, „brunstjærnet heest“, „kulsort hoppe“, „Svin studset paa begge Øren“ o. s. v. o. s. v.

Jeg har en enkelt Gang, hvor Kvægbesætningernes Størrelse omtales, i Parenthes vedføjet Prisen paa enkelte Dyr. Af Taksationer har jeg fra Sognet fundet én fra 1709. Bønderne i Egnen har været hjem-søgt af Kvægpest og ansøger Øvrigheden om „at ænse deres Trang“ og om Nedsættelse af Landgilde. Her sættes en Ko til mellem 8 og 10 Rdlr., 1 Stud mellem 9 og 12. Det er jo ikke meget oplysende, men et

lille Fingerpeg om Kreaturpriser paa det Tidspunkt giver den dog.

Fra Naboegnen — H o r n — haves en fra 1743. Da ser Priserne saaledes ud:

1 gammel Hest 14 Aar	5 Rdlr. 2 Sk.
Sort Hoppe 10 Aar	7 „ —
1 liden sortbrun hest 9 Aar	6 „ —
1 sorthielmet Koe 8 A.	4 „ —
1 do Stud ung rød kalv	1 „ 4 „
1 sort og 1 sorthielmet qviekalv, smaa	2 „ 4 „
5 Faar a 3 Sk. og 2 Lam a 2 Sk.	
1 liden Soe med 5 smaae grise	3 „
2 gl. gies og 1 gas	3 „

Mønt, Maal og Vægt (i 16de og 17de Aarhundrede) i Silkeborg Lehn:

1 Daler = 4 Mk.

Rug og Mel $\left\{ \begin{array}{l} 8 \text{ Skpr.} = 1 \text{ Tønde} \\ 10 \text{ —} = 1 \text{ Ørte} \\ 24 \text{ Ørte} = 1 \text{ Lest} \end{array} \right\} 30 \text{ Tdr.} = 1 \text{ Lest.}$

Byg og Malt $\left\{ \begin{array}{l} 8 \text{ Skpr.} = 1 \text{ Tønde} \\ 12 \text{ —} = 1 \text{ Ørte} \\ 24 \text{ Ørte} = 1 \text{ Lest} \end{array} \right\} 36 \text{ Tdr.} = 1 \text{ Lest.}$

Havre $\left\{ \begin{array}{l} 8 \text{ Skpr.} = 1 \text{ Tønde} \\ 20 \text{ —} = 1 \text{ Ørte} \\ 24 \text{ Ørte} = 1 \text{ Lest} \end{array} \right\} 60 \text{ Tdr.} = 1 \text{ Lest.}$

Smør-
vægt $\left\{ \begin{array}{l} 24 \text{ Mk.} = 1 \text{ Let} \\ 28 \text{ Mk.} = 1 \text{ L} \\ 40 \text{ Mk.} = 1 \text{ Harbo} \\ 18 \text{ Let} = 1 \text{ Tønde} \\ 11 \text{ Harbo} = 1 \text{ do.} \end{array} \right.$

(Fortsættes).